

Minnesanteckningar Politikerforum 29 november 2024

Introduktion

Dan Eriksson, statssekreterare, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, återkopplade några av de programpunkter som varit uppe på forum under 2024. Produktivitetskommissionen lämnade sitt delbetänkande den 29 april 2024. Kommissionen välkomnar inspel från regionerna i arbetet med slutbetänkandet som ska lämnas till regeringen i oktober 2025.

Kopplat till klimathandlingsplanen har en utredning tillsatts som ska analysera styrmedel för att fasa ut fossila bränslen på ett kostnads- och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Trafikverket har fått i uppdrag att lämna förslag gällande villkor för statlig medfinansiering av kommunala och regionala åtgärder i steg 1 och 2 av fyrstegsprincipen kan förtydligas i relevanta förordningar.

Gällande energipolitiken kommer regeringen bland annat att införa ekonomiskt stöd till kommuner för vindkraftsetablering. Stödet kan även ges som kompensationen till kommuner där det redan har byggts vindkraftverk. Klimatklivet förstärks med 500 miljoner under 2025 och förlängs till 2030. Satsningen på laddinfrastruktur förlängs till 2027 med 550 miljoner.

Almi-frågan har landat i en överenskommelse och beslut utifrån denna tas i respektive regionfullmäktige.

Dan informerade slutligen om att det tyvärr inte gick att få till en punkt om transportinfrastrukturplaneringen på detta möte. Propositionen ska behandlas i riksdagen i närtid. Därefter går processen vidare med att regeringen ger uppdrag till Trafikverket att ta fram förslag på nationell plan och ett erbjudande till regionerna om att ta fram regionala planer. Processen ska vara klar våren/sommaren 2026.

Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering

Dan sa att det finns mycket lärdomar från gränskommittéernas arbete, men även viss utvecklingspotential mellan dem och med nationell nivå, respektive goda exempel på samarbeten om framtida sammanhållningspolitiken såsom Europaforum Norra Sverige. Det nordiska samarbetet, regionalt utvecklingsarbete och sammanhållningspolitiken sammanfaller till stor del och *Dan* lyfte att prioriteringarna

för det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet för regional utveckling och planering är attraktivitet, konkurrenskraft och robusthet. Nordiska ministerrådets arbetsplan för regional utveckling 2025–2027 har nu tagits fram. Tre grupper med sex tematiska insatsområden kommer att tillsättas. Därtill finns två geografiska insatsområden, gränskommittéerna och Nordatlantiskt samarbete (NORA). Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Jonas Andersson, ordförande regionala utvecklingsnämnden, Region Jämtland Härjedalen, berättade om *Fellesrådet* som är en gränsregional plattform för samhandling mellan Trøndelag fylke och Jämtland Härjedalen. *Jonas* lyfte att östvästliga samarbeten och behov är än mer relevanta nu än tidigare givet omvärldsläget. Han påpekade även att vi aldrig får hamna i situationen som var under pandemin igen med de stängda gränserna och att gränsregionala frågor behöver synkas mellan regionerna men även mellan nationell nivå i olika länder. Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Rickard Carstedt, ordförande regionala nämnden, Region Västerbotten, berättade om Kvarkenrådet EGTS som är en samarbetsplattform för aktörer i Finland och Sverige. Även *Rickard* betonade vikten av beredskap och sa att man bland annat utreder en fast förbindelse mellan Sverige och Finland vilket kommer att kräva nya finansieringsmodeller. Han lyfte även att Interreg-finansiering är viktigt för att upprätthålla det nordiska samarbetet. Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Efterföljande diskussion

Regionföreträdarna underströk att nationell nivå behöver intressera sig för gränsutmaningar, såväl nordiska som baltiska. De uppmanade regeringen att involvera regionerna som bättre känner till de lokala och regionala förhållandena, för såväl individer som företag, där till synes små justeringar får stor påverkan.

Regionföreträdarna instämde även i att lärdomar från pandemin måste tas på allvar samt vikten av Interreg-finansiering.

En *regionföreträdare* framförde att det räcker med att ett nordiskt land ändrar i ett regelverk så uppstår ett nytt (omedvetet) gränshinder och att det kommer två nya gränshinder varje gång ett blir löst. *Regionföreträdaren* menade att *Gränshinderrådet* gör vad de kan men att arbetet bör förstärkas så att nya regelverk tar hänsyn till gränser.

En annan *regionföreträdare* sa att det även finns goda exempel i EU att dra lärdom av, exempelvis det gränsregionala samarbetet i Maastrichtområdet mellan Belgien, Nederländerna och Tyskland. *Regionföreträdaren* betonade subsidiaritetsprincipen och sa att det är en utmaning att det ser olika ut i de nordiska länderna vad det gäller roller och ansvar samt efterfrågade tydlighet i vem som har beslutanderätt i gränsregionala frågor.

Dan sa att det är väsentligt att lösa gränshinder och att det är Utrikesdepartementet som har huvudansvaret. Han undrade om *regionföreträdarna* hade några inspel om hur arbetet kan få mer tyngd. En *regionföreträdare* sa att problemet är för lite dialog

och att gränsregionernas och gränskommittéernas engagemang och kunskap därför bör nyttjas mer i remisser etcetera, i stället för att endast gå via Nordiska ministerrådet. *Dan* tackade för det konkreta förslaget och undrade om arbetet med gränshinder ska följas upp på kommande forum. Det tyckte *regionföreträdarna*.

Mattias Moberg, enhetschef, Enheten för regional utveckling och landsbygdsutveckling, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, informerade om att det också pågår arbete kring en mekanism för att underlätta arbetet med gränshinder i EU som bland annat är inspirerat av Gränshinderrådet.

Turism och besöksnäring

Sara Modig, statssekreterare hos Ebba Busch energi- och näringsminister samt vice statsminister, Klimat- och näringslivsdepartementet, konstaterade att besöksnäringen är betydande och bidrar till attraktiva samhällen med ett varierat tjänsteutbud. Hon sa att regeringen fokuserar på regelförenkling (här nämnde hon några av regeringens insatser, se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation). Hon berättade om *Förenklingsrådet* som regeringen inrättat (på Tillväxtverket) och nämnde även det *Implementeringsråd* som inrättats i maj 2024.

Elisabeth Bäckteman, generaldirektör Tillväxtverket sa att myndigheten sedan 2012 haft flertalet regeringsuppdrag riktade till besöksnäringen inom exempelvis destinations- och produktutveckling, näringslivsinsatser i landsbygder, regional exportsamverkan och företagsfrämjande. Hon konstaterade att besöksnäringen är betydande och bidrar till attraktiva samhällen med ett varierat tjänsteutbud, den är av stor betydelse för landsbygdsutvecklingen, finns i hela landet, är sysselsättningsintensiv och genererar exportintäkter och skapar viktiga jobb.

Elisabeth sa också att det finns ett stort behov av samordning och samverkan mellan och inom det som brukar benämnas turismens och besöksnäringens aktörssystem. Näringen knyter också an till flera politikområden. Hon nämnde här att Tillväxtverket är sammankallande för ett statligt myndighetsnätverk där totalt 15 andra myndigheter och statliga bolag ingår. Myndigheten står också bakom en samverkansplattform kallad "Smartare tillsammans" där Tillväxtverket samlar a) det regionala nätverket för besöksnäring och turism (och där 18 regioner finns med), b) kommunernas motsvarande nätverk "Svenska destinationsnätverket", c) Visit Sweden samt d) de tre regioner som inte ingår i det regionala nätverket (Örebro, Östergötland och Västmanland).

En annan central del i myndighetens arbete med turism och besöksnäring är kunskapsutveckling. *Elisabeth* sa att det finns stor efterfrågan på kunskapsunderlag. Exempel på sådana från Tillväxtverket är kunskapssammanställning för hållbar turismresande, innovation i besöksnäringen och om kompetensförsörjning. En studie som just nu är under framtagande handlar om vilka bakomliggande beteenden som behövs för ett hållbart turistresande, den blir färdigställd efter årsskiftet.

Den tredje pusselbiten i Tillväxtverkets arbete med turism och besöksnäring handlar om statistik. Myndigheten är i dagsläget ansvarig myndighet för inkvarteringsstatistiken. Regeringen har nyligen ändrat i förordningen om den

officiella statistiken och förtydligt att Tillväxtverket är ansvarig för turism, dvs en bredare definition än inkvarteringsstatistik. Nu kommer även turismräkenskaperna omfattas av den officiella statistiken. Förordningsändringen av den officiella statistiken träder i kraft 1 januari 2025. Turismräkenskaperna på nationell, regional och kommunal nivå publiceras i början av mars 2025 för åren 2019–2023. 2024 års siffror beräknas publiceras i juni.

Avslutningsvis berättade *Elisabeth* att under perioden 2022–2024 har en ny metod utvecklats som möjliggör beräkningar av turismens effekter på både regional och kommunal nivå med hög kvalitet. Grunden för den nya metoden har byggts på ett samarbete med betalkortsleverantörerna Visa och MasterCard.

Birgitta Sacrédeus, ordförande regionala utvecklingsnämnden, Region Dalarna, berörde turism och besöksnäringens positiva effekter och negativa konsekvenser. Det är en betydelsefull näring för hela landet och vi måste bli bättre på att lära oss av andra för att inte göra samma misstag som andra länder redan har gjort, sa hon. De ökande värmeböljorna och översvämningarna i södra Europa gör att turismen flyttar norrut till Skandinavien. I Dalarna sa hon, har vi en turismstrategi, en plan för att parera detta men det finns ingen motsvarande på nationell nivå. Utmaningen sa hon, är att göra turismen hållbar i alla dess delar.

Birgitta kommenterade det faktum att staten tar 51 % i skatteintäkter från det som genereras från turism och besöksnäringen. Då förväntar vi oss också lite ”payback” från staten, sa hon. Det handlar om flera saker; att leverera på vatten och avlopp, infrastruktur, snabbare hantering av bygglovsprocesser och så vidare. Allt i syfte att underlätta för näringsidkarna i branschen så inte hela samhället tappar intäkter.

Birgitta gav flera exempel där näringen har utmaningar; en taxi-lag som inte möjliggör att enskilda boendeuthyrare själva kan hämta gäster vid tåg-busstationer, trafikstockningar på mindre landsvägar då de inte är dimensionerade för ett periodvis högt trafiktryck, utmaningar för turister att ladda sina el-bilar, avsaknaden av statistik för ”short term rentals”, virrvarret av regelverk näringsidkarna har att hantera, avsaknaden av KY-utbildningar på mindre orter (som skulle möjliggöra att näringsidkarna med större lätthet kunde rekrytera till sina verksamheter), samt avsaknad av polis (Sälenfjällen är periodvis befolkningsmässigt lika stort som Västerås stad men det finns ingen lokalpolis på plats som kan hantera vare sig brott eller trafikolyckor).

Hon sa också att en av besöksnäringens baksidor som blivit allt mer synlig är hur den i slår ut den lokala befolkningens möjligheter att köpa bostad. Priserna på en bostad är för höga. Det är svårt för turistortskommunerna att rekrytera exempelvis förskolepedagoger då deras lönelägen är långt under för vad som behövs för att kunna finansiera en bostad i de här kommunerna. De höga bostadspriserna slår också undan möjligheterna för säsongspersonal att hitta vettigt boende, sa *Birgitta*.

Birgitta sa avslutningsvis att Regionalfonden spelar en helt avgörande roll för det offentliga att kunna bidra till turism- och besöksnäringens utveckling.

Efterföljande diskussion

De regionala företrädarna höll med om att det är bra att Tillväxtverket får statistikuppdraget. De konstaterade också att turistskatt inte är kontroversiellt i södra Europa så varför skulle vi inte kunna göra på liknande sätt i Sverige, sa de.

Meit Folin, ordförande i regionstyrelsen, region Gotland, betonade att fokus i arbetet med turism och besöksnäringen måste vara att undvika negativa effekter. För Gotland är turismnäringen oerhört betydande, den skapar arbetstillfällen och attraktionskraft. Dock är det en utmaning att hantera ca 1 miljon turister under sommarmånaderna på en ö med 61 000 invånare. Hon sa att den lokala acceptansen för turismen börjar skava och instämde i *Birgittas* inspel om att den ökande prisutvecklingen slår mot den lokala och många gånger mindre bemedlade befolkningen. Det går inte att köpa fastigheter på Gotland, sa *Meit*, och det resulterar i att vi blir beroende av säsongspersonal. Bostäderna köps upp av köpstarka kunder som sedan hyr ut bostaden 5 månader per år och lokalbefolkningen kan inte bo kvar.

Meit sa att en skattereform borde vara på sin plats och önskade också att staten gav regionerna och kommunerna möjligheten att få ersättning för det stora antalet turister, exempelvis en avgift eller en turistskatt. *Meit* underströk här också behovet av en nationell strategi för turism och besöksnäring så att helheten hanteras och där andra politikområden, exempelvis konnektivitet inkluderas. En nationell aktör bör ges ansvar för att ta fram ett program/ramverk för hur destinationer och företag kan och bör jobba med hållbar turism, [likt det arbete som Visit Finland gör](#). Möjligheterna att få ersättning för det stora antalet turister, exempelvis en avgift eller en turistskatt sa *Meit*.

Meit sa att det var bra att Tillväxtverket kommer bli ansvarig för att tillhandahålla turismstatistik. Här sa hon, behöver förordningen gällande korttidsuthyrning komma på plats sett till statistikreformen.

Regionföreträdarna konstaterade att regelverk överlag inte tar hänsyn till att företagen inom turism och besöksnäring är mikroföretag utan regelverken är gjorda utifrån stora och välmående industriers förutsättningar. Ett exempel var ett bryggeri i Värmland där alkoholframställningen lyder under ett regelverk, den restaurang som finns i anslutning till bryggeriet har ett annat, bygget av en verkstad behövde hantera reglerna för strandskydd och det egna vattenkraftverket behövde följa ett ytterligare regelverk. *Erik Evestam, Ordförande regionala utvecklingsnämnden i Värmland*, hälsade Regelrådet välkomna på studiebesök till Värmland!

Anna Hed, ordförande beredningen för tillväxt och regional utveckling *SKR*, kommenterade tillkomsten av Skistars flygplats i Sälen; det offentliga har här lagt in 280 miljoner samt ytterligare 140 miljoner kronor för att bygga ut och förbättra vägen till och från flygplatsen. Hon fortsatte sedan på temat infrastruktur och sa att det offentliga måste göra mer för att bygga ut ladd-infrastrukturen som turisterna efterfrågar i allt högre grad. *Anna* sa också att turismutbildningar måste inkluderas i arbetet med gymnasiedimensionering.

Sara kommenterade på de regionala inspelen och sa att "Rättviksmodellen" är ett gott exempel på hur en regional aktör kan sprida kunskap om hållbar turism.

Elisabeth sa att i Tillväxtverkets arbete med att utveckla turism och besöksnäring ligger att samordna aktörsnätverken men att det ibland är en utmaning då bolagsformerna skiljer sig åt. Hon sa att regelfrågorna och kompetensförsörjning är centralt.

Dan sa att det finns beslut om att det ska bli tillgänglig statistik från Bostadsrättsföreningar som hyr ut bostäder.

Varsel och omställning

Dan informerade att [regeringen har gett Tillväxtverket två nya uppdrag](#) för att bistå kommuner och regioner vid varsel och omställning. Därefter berättade *Sara* om regeringens arbete och åtgärder utifrån batterisektorns strategiska betydelse. Det är i ljuset av denna betydelse man ska se de särskilda uppdragen till Tillväxtverket och [Arbetsförmedlingen](#) för varslen på Northvolt. Hon sa även att systemet för större företagsetableringar och -expansioner behöver fortsätta utvecklas och förbättras, exempelvis genom Tillväxtverkets uppdrag där regionerna har en viktig roll. Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Elisabeth lyfte behovet av gemensam och långsiktig kraftsamling för den gröna omställningen. Den pågår på olika platser i landet, i världen och i en rad olika branscher. Hon sa att Tillväxtverket har arbetat med varsel och omställning i ca 10 år i nära samarbete med kommuner och regioner. Myndigheten kan därför agera som ett "nationellt institutionellt minne" för hur kommuner och regioner kan hantera positiva och negativa ekonomiska chocker i näringslivet – kunskaper och erfarenheter som är viktiga i den fortsatta omställningen. *Elisabeth* påpekade att det behövs en nationell struktur för omställningsfrågorna som lokal, regional nivå, trygghetsorganisationer och nationella myndigheter behöver ta fram tillsammans. Hon berättade även om Tillväxtverkets erbjudanden till regioner och kommuner vad det gäller varsel och omställning. Se mer i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Jenny Landernäs, ordförande regionala utvecklingsnämnden, Region Västmanland, berättade om såväl investeringar som varsel som sker i länet kopplat till den gröna omställningen. Hon framhöll att tidsfaktorn är avgörande för att behålla varslad kompetens i länet och Sverige. Detta utifrån att andra företag, inom exempelvis försvarsindustrin, men även akademien är i stort behov av kompetensen. *Jenny* betonade behovet av forskning och innovation för att lyckas med den gröna omställningen. Hon efterfrågade ett svar från regeringen om Mälardalens universitets utbildningsförslag om att ta till vara batteriforskningskompetens. Till Tillväxtverket skickade hon med att det även kommer bli kännbara konsekvenser av i grunden livskraftiga företag som får begränsad överlevnad utifrån den gröna omställningen. Här nämnde hon GKN i Köping (tillverkare av system för fyrhjulsdraft) som varslar utifrån minskad efterfrågan på grund av omställning till elfordon. Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Rickard Carstedt, ordförande regionala nämnden, Region Västerbotten, berättade om utmaningar och åtgärder utifrån uppsägningarna på Northvolt. Även han betonade tidsaspekten särskilt. I Västerbotten påverkar Northvolts situation underleverantörer, bostadsmarknaden har stannat av helt och det kommer att påverka handeln. Rickard sa att Sverige behöver fortsätta vara ledande i den gröna omställningen – genom bland annat forskning och innovation – men att vi behöver göra mer tillsammans. Han önskade några enkla åtgärder såsom att låta arbetsmarknadsutbildning pausa 90-dagarsregeln så att individer har möjlighet att exempelvis lära sig svenska.

Efterföljande diskussion

Elisabeth sa att vi behöver arbeta långsiktigt och fortsätta stärka systemet för omställning tillsammans för att säkra Sveriges konkurrenskraft. Hon önskade fortsatt dialog och att varsel och omställning tas upp på Forum igen.

Regionföreträdarna underströk behoven som lyfts i de regionala inspelen och sa att hur nuvarande situation hanteras påverkar även andra regioner och företag. De sa att hur vi tar hand om utländsk arbetskraft nu kommer att påverka om människor väljer att flytta till Sverige i framtiden.

*En regionföreträdare instämde i att aktörerna behöver skapa ett system för omställning tillsammans och att det är positivt med Tillväxtverkets uppdrag. Dock saknas Arbetsförmedlingen som en tydlig aktör i arbetet och undrade vad som görs konkret för omställning, exempelvis utifrån att *Industriklivet* är stängt tills vidare för nya utlysningar. Vidare påpekade regionföreträdaren att det kommer vara svårt med träffsäkerheten i insatserna om sammanhållningspolitiken går i fel riktning och blir mer nationaliserad. Regionföreträdaren sa även att det är humankapitalet som är viktigast och behöver tas tillvara samt att det utifrån det regionala utvecklingsansvaret är svårt att leda ett omställningsarbete då myndigheter har olika och otydliga ansvar.*

Elisabeth instämde i att vi behöver ha ett långsiktigt systemperspektiv vilket Tillväxtverket jobbar för i en rad olika uppdrag och tillsammans med andra myndigheter. Hon sa att regeringens långsiktiga styrning spelar roll. Hon uppmanade regionerna att ta kontakt med Tillväxtverket om varsel och omställning.

Regionföreträdarna framförde också att aktörerna har olika roller och funktioner men någon utpekad aktör måste få mandat att axla ledartröjan. Enskilda kommuner och regioner inte har kapaciteten att hantera den gröna omställningen på egen hand och Sverige håller på att hamna på efterkälken i EU och internationellt. Anna Hed, SKR, önskade rundabordsamtal mellan SKR, Tillväxtverket och Regeringskansliet för att titta på vilka förändringar som kan ge bäst effekt på kort sikt men även långsiktigt arbete för att säkra nationell och internationell arbetskraft och kompetens för grön omställning.

*En regionföreträdare föreslog att bjuda in *Samarkand* till kommande forum. Samarkand är en platsbaserad organisation i Dalarna som bland annat inkluderar civilsamhället och har arbetat framgångsrikt med inflyttning och integration.*

Dan sa att varsel och omställning bör vara på agendan vid nästa forum. Han sa även att det inte finns någon enskild aktör som har huvudansvaret att driva frågorna och jämförde med landsbygdspolitiken. Det behövs en mekanism för att hantera omställningar så att vi inte behöver uppfinna hjulet på nytt varje gång de sker. *Dan* lyfte regeringens uppdrag till Tillväxtverket, som är platsbaserade, och sa att Tillväxtverket kan vara ett stöd i det arbete som sker på lokal nivå. Det gäller att hitta rätt form så känslan inte blir att ingen har ledartröjan. Angående frågan från *Jenny Landernäs* om Mälardalens universitet sa *Dan* att det är Utbildningsdepartementet som hanterar frågan och att det även finns satsningar på batteriforskning i budgetpropositionen.

Dialog om Politikerforum

Dan sa att Forum för hållbar regional utveckling uppfyller ett viktigt syfte. Det är framför allt en samlad dialog mellan regeringen och regionledningarna. Han sa att han uppskattar tonen i mötena där partipolitiska meningsskiljaktigheter läggs åt sidan för att gemensamt dra åt samma håll – ytterst för att skapa ett gott och fungerande liv för människor. Han sa också att det krävs god framförhållning för att kunna ha relevanta ämnen på agendan och möjliggöra statsrådets deltagande men att det även är händelsestyrt.

Efterföljande diskussion

Regionföreträdarna tackade för de värdefulla forumen som de upplever har utvecklats på ett positivt sätt och där regionerna kan tala med en gemensam röst oavsett partitillhörighet. De sa att de upplever en lyhördhet från *Dan* och regeringen samt att forum även ger mycket tillbaka till arbetet hemma i de egna regionerna. De kommenterade att i förra mandatperioden var statsråden bättre på att besöka forum. De sa att återkopplingen från föregående möten är jätteviktig och att det gärna kan ges mer tid till det framöver. Ytterligare ett medskick var att det kan finnas ett värde i en tydligare koppling mellan agendorna för Tjänstepersons- och Politikerforum. På senare tid har agendorna skilt sig åt lite mer. Samtidigt är de tveksamma till en ordning där tjänstepersonsforum skulle bli beredande till politikerforum. *Dan* svarade att det inte är bra om de två delarna av forum glider isär och att det ska vara någorlunda lika frågeställningar.

Regionföreträdarna sa också att de uppskattar att tidsschemat hålls tämligen bra samt de regionala inspelen, vilka de ansvarar för att hålla tiderna för. De framförde att det är viktigt att ge utrymme för dialog då det är så vi delar erfarenheter och lär av varandra. *Dan* tackade regionföreträdarna för att de alltid respekterar och anstränger sig för att hålla tiderna på respektive pass, även om det är svårt att i förväg veta och planera för hur mycket tid som behövs till varje programpunkt.

Minnesanteckningarna använder *regionföreträdarna* i sina organisationer och önskade ett förtydligande om de kan spridas eller inte. *Lars Vikström, ställföreträdande generaldirektör, Tillväxtverket*, sa att minnesanteckningarna är allmänna handlingar och att de publiceras sedan en längre tid på [Dokumentation Forum](#), Tillväxtverkets Sharepoint-yta till vilken alla ledamöter i båda forumkonstellationerna har tillgång till.

Det har även sakkunniga, administrativa assistenter med flera. Därmed konstaterades att minnesanteckningarna fortsatt kan spridas i en bredare krets.

Dan sammanfattande med att strukturen för forum ligger kvar och att de fortsätter med de regionala exemplen som är bra och viktiga inspel till regeringen och Regeringskansliet.

Kris och beredskap

Hanna Backström, biträdande stabschef på , Förvarsdepartementet, redogjorde för försvarspropositionen som hon sa innebär ett paradigmskifte för det civila försvaret. I och med att Sverige numer är medlem i Nato innebär det att vi inte bara försvarar Sverige utan även övriga Nato-medlemsländer. Det svenska Natomedlemskapet stärker Sverige och Sverige stärker övriga Natomedlemmar, sa hon.

Hanna sa att en utgångspunkt för propositionen är Rysslands anfallskrig i Ukraina och insikten om att det som händer i Ukraina även kan hända i Sverige. Hon presenterade därefter fördelningen av prioriteringar i propositionen av det civila försvaret.

Hanna sa att vi i lär oss mycket av hur Ukraina hanterar de enorma påfrestningarna som kriget innebär och här uppmuntrade hon ledamöterna att ta del av totalförsvarspropositionen samt SKR:s "I beredskap av kris och krig". Det är angeläget att det i regionorganisationerna hålls aktiva och frekventa diskussioner om totalförsvaret sa *Hanna* och då tillsammans med kommunerna, näringslivets- och civilsamhällets organisationer.

Tobias Thulé, gruppchef, enheten för totalförsvarsplanering och utveckling, Förvarsdepartementet, berättade att de arbetar med inriktningsbesluten utifrån propositionen. Bland annat pågår arbete om en ny beredskapssektor, för industri, bygg och handel. De väntar också på att ta del av flera uppdragsredovisningar om försörjningsanalys, stärkt produktionsomställning samt kontaktpunkt för företag.

Därefter redovisade *Elin Slätmo, Senior Research Fellow och Team Leader, Nordregio*, slutsatserna från studien [Robust regional civil beredskap](https://nordregio.org/) som publicerades 11 december på <https://nordregio.org/>. Studien handlar om hur civil beredskap samverkar med nordisk regionalpolitik och hur civil beredskap kan bidra till beredskap och robusthet i de nordiska landsbygderna under såväl fred som i perioder av kris. Resultat, lärdomar och rekommendationer beskrivs närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Meit Fohlin, Regionstyrelsens ordförande, Region Gotland, konstaterade i sitt regionala inspel att de exempel som finns i studien väl stämmer överens med vad de identifierat på Gotland som utmaningar och möjligheter. Hon reflekterade över att det sedan det svenska Natomedlemskapet och anfallskriget i Ukraina är hon som representant för Gotlands kommun och region flitigt uppvaktad av internationell press medan varken regering eller nationell press visat något större intresse. Hon sa att på Gotland ligger de långt fram i scenarioplaneringen för de vet att de är i en utsatt position i Östersjön. Vad händer exempelvis när inte flyget eller färjorna fungerar?

Ett aktuellt exempel *Meit* lyfte är att SAS inte kommer trafikera sträckan Visby-Arlanda under vinterhalvåret och det blir problematiskt eftersom färjorna till och från ön inte är säkerhetsklassade och därmed är det inte möjligt att frakta patienter på dem. Det kommer också få konsekvenser för vissa medicinska prover som behöver skickas till sjukhus på fastlandet, sa hon.

Regionernas roll är otydlig men stor i totalförsvaret eftersom samhällets funktioner måste upprätthållas (hälso- och sjukvården, kollektivtrafik, kompetensförsörjning och infrastruktur osv). *Meit* sa att pengarna för att bygga resiliens finns inte, sjukvården i Sverige går redan på knäna. Hon berörde även behovet av att nationell infrastrukturplanering behöver ta större hänsyn till beredskapsaspekter än vad som görs idag.

Efterföljande diskussion

Hanna höll med *Meit* om att det är ett stort jobb att börja bygga upp ett system som i princip varit nedmonterat. Hon sa att regeringen förstår att det behövs mer pengar och det är därför vi ökar budgeten i propositionen.

En *regionföreträdare* frågade *Tobias* om hur kontakten med Försvarmakten kan förenklas. Området präglas av hierarki och många frågor är omgärdade av sekretess. Regionerna behöver få veta vad Försvarmakten kan komma att behöva vad gäller infrastruktur så att regionerna kan gå i takt med och samordna sina satsningar i länsplanerna, sa *regionföreträdaren*.

Tobias sa att vi måste komma tillbaka till den gamla ordningen då det fanns en lokal förankring av Försvarmakten. Han höll med om att samtalen måste hållas och det går att prata om mycket även om det finns sekretess. Han uppmanade regionföreträdarna att etablera kontakter med sinamilitärregioner. Ett fungerande totalförsvaret kräver samverkan mellan alla berörda aktörer.

Dan kommenterade utredningen av livsmedelsberedskap där regionerna inte är särskilt omnämnda och sa att det är allvarligt, sa han, om regionernas dialog med försvaret inte fungerar.

Meit svarade att de i regionerna inte känner sig inkluderade, inte pratade med. Finansieringen för insatserna riktas inte till regionerna utan till länsstyrelserna och andra statliga myndigheter men trots det förväntas vi vara delaktiga och utföra olika insatser sa hon. Ge myndigheterna i uppdrag att utgå från regionens geografi i sina olika insatser sa hon. De pratar om samma frågor som för sju år sedan men det regionala perspektivet finns fortfarande inte med överhuvudtaget.

Andra *regionföreträdare* höll med *Meit* och sa att det är ett problem att de inte involveras. En *regionföreträdare* beskrev en järnvägssträcka som ligger i träda och inte nyttjas men och där det finns intresse av att nyttja den. Svaren de får från Trafikverket om sträckan hänvisar endast till att "försvaret har intressen här".

En *regionföreträdare* menar att den finska Försvarmakten har en helt annan dialog med sina landskap men i Sverige är allting hemligt, sa *regionföreträdaren*. Även runt sådant som regionerna ansvarar för enligt lag såsom transportinfrastruktur.

Lars Wikström, tillförordnad generaldirektör vid Tillväxtverket sa att näringslivet är centralt för totalförsvaret och Tillväxtverket har en viktig roll att hitta samspelet mellan företag och samhällets behov på kort och lång sikt. Allt myndigheten gör i vardagen som stärker Sveriges konkurrenskraft och hållbarhet bidrar till att göra samhället mer robust och motståndskraftigt mot kriser och svåra utmaningar som vi som land kan ställas inför sa han.

Dan vände sig till *Elin* från *Nordregio* och bad henne förtydliga hur beredskap kan byggas in i den regionala utvecklingspolitiken. *Elin* svarade att det är precis som *Lars* just nämnde; genom att rikta medel till näringslivets utveckling. Staten har ett ansvar att stötta upp varje enskild region för att stärka robusthet. Det är viktigt att komma ihåg, sa *Elin*, att försvarsintressena undermineras på sikt om inte medborgare inkluderas om var och när etableringar ska ske.

En *regionföreträdare* sa angående den havsbaserade vindkraften som stoppats och som finländarna reagerade på, de undrade om vi i Sverige glömt att Finland ligger mellan Sverige och Ryssland då motivet för varför havsbaserad vindkraften inte kunde byggas var för att signalspaning inte skulle kunna utföras.

En *regionföreträdare* ville förstärka det som *Elin* och *Lars* sagt om näringslivets betydelse; Hur ska vi lyckas i kris när vi knappt lyckas med det nu? *Regionföreträdaren* undrade var finansieringen är för näringslivets omställning.

En annan *regionföreträdare* konstaterade att den största utmaningen är att få till dialogen med Försvarsmakten. Att Sverige är med i Nato vet vi om, men inte hur regionorganisationen ska agera utifrån det. Vi famlar och det finns inga strukturerade dialoger, sa *regionföreträdaren*.

Hanna sa att hon tar med sig behovet om dialog till försvarsministerns medarbetare. Hon sa också att vad gäller privat offentlig samverkan har Gotland fått en nationell samordnare för just detta.

Sammanhållningspolitiken

Dan återkopplade först från Allmänna rådets möte den 28 november. Där råder stor samsyn om grundprinciperna för sammanhållningspolitiken såsom delad förvaltning och en platsbaserad ansats, som också stämmer med regionernas inriktning. Flera medlemsstater lyfte behovet av att beakta lokala och regionala kontexter för att få till ett effektivt genomförande av programmen. Bland annat Sverige och Finland har lyft att det bör finnas möjligheter att stoppa utbetalningar om man inte håller sig till rättsstatens principer.

Därefter sa han att den nya kommissionen tillträder den 1 december och att Ursula von der Leyen lyfter en sammanhållningspolitik med regionerna i centrum i sina politiska riktlinjer för 2024–2029. Det återstår att se vad signalerna till kommissionären för sammanhållning och reformer, Raffaele Fitto, om en stärkt och moderniserad sammanhållningspolitik innebär i praktiken. Förslag till långtidsbudget och nytt regelverk för sammanhållningspolitiken förväntas före eller efter sommaren.

Dan informerade slutligen om att valutakursjusteringen som togs upp på föregående Forum kommer att fördelas proportionellt utifrån programmets storlek.

Håkan Forsberg, generaldirektör Svenska ESF-rådet, informerade om läget av genomförandet i ESF+ och sa att totalt 49 % av fonden är utbetalt och in-tecknat två år efter att implementeringen startade, vilket är ett bra resultat. Nya projekt kommer att prioriteras i december vilket kommer höja siffrorna ytterligare. Han sa att läget i programmet dock skiljer sig åt mellan regionerna. Exempelvis finns utmaningar att få ut medel i område D utifrån gleshetsmedlen i Mellersta Norrland och Övre Norrland men att medlen går åt i Norra Mellansverige som är en övergångsregion. *Håkan* tackade *regionföreträdarna* och deras medarbetare som gjort ett bra fotarbete för att komma igång bra med programmet. Se närmare i tidigare utskickad Powerpointpresentation.

Lars Vikström, ställföreträdande generaldirektör, Tillväxtverket, informerade om läget i genomförandet av Regionalfonden som ligger bra till men sa att valutakursjusteringen kommer att kräva en del arbete så att medlen kommer ut, gör nytta och skapar resultat. Därefter lyfte han Fonden för en rättvis omställning som bidrar till grön omställning, stärker Sveriges konkurrenskraft och motståndskraft. Kommissionen har den 21 oktober 2024 medgett Sveriges anmälan om att ge stöd enligt EU:s statsstödsregler och ansökan bereds av Tillväxtverket som har för avsikt att fatta beslut inom snar framtid. *Lars* sa avslutningsvis att såväl geografin som industrin och sammanhållningspolitiken har stor betydelse för den regionala utvecklingen.

Efterföljande diskussion

Regionföreträdarna betonade att sammanhållningspolitiken är det enda verktyget som regionerna har för att möta upp den gröna omställningen och samhällsomvandlingen. De var därför glada att höra från *Dan* att man är överens om grundprinciperna för sammanhållningspolitiken med platsen som grund. De sa att den lokala och regionala förankringen i programmen möjliggör hantering av lokala utmaningar och justeringar utifrån nya behov.

Regionföreträdarna efterfrågade skyndsamt såväl förtydliganden som dialog om vad, när och hur strukturfondspartnerskapen ska ersättas. Inte minst utifrån de anställda i strukturfondssekretariaten, för att värna det lokala och regionala inflytandet som är viktigt för att utveckla hela Sverige samt för att inte tappa fart i genomförandet av programmen. De påpekade att sammanhållningspolitikens platsbaserade utgångspunkt försvagas om det regionala inflytandet begränsas till en rådgivande roll om utlysningar.

Mattias kommenterade att de är medvetna om tidsperspektivet och att det är viktigt att det nya systemet blir bra med en regional förankring samtidigt som det håller rättsligt. Han sa att dialog pågår och att Regeringskansliet kommer behöva hjälp även från Tillväxtverket, ESF-rådet och regionerna.

En *regionföreträdare* undrade hur regeringen ser på och kommer att hantera de läckta dokumenten om EU:s långtidsbudget vars inriktning oroar lokal och regional nivå. *Mattias* svarade att inofficiella dokument inte kommenteras utan regeringen kommer

att framföra de svenska ståndpunkterna, som tidigare har redovisats på Forum. Beredning pågår av utökade ståndpunkter som kommer att delas med regionerna. Han sa också att många har reagerat starkt på de läckta dokumenten men att man inte ska lägga för stor vikt vid dem i nuläget. Även om Sverige fortsatt står för budgetrestriktivitet menade *Mattias* att sammanhållningspolitiken kan utvecklas.

Några *regionföreträdare* påpekade att stelbenta ramar i ESF+ gör att man riskerar att gå miste om medel som kan komma att skickas tillbaka till Bryssel fast de behövs i Sverige. De undrade om det gick att skruva i utlysningarna för att få ett bättre utfall. *Håkan* svarade att den frågan kommer upp med jämna mellanrum men att de inte kan ha mer flexibla utlysningar där det inte framgår vilken summa som finns att söka eftersom det går emot konkurrensreglerna. Det är heller inte möjligt att överinteckna fonderna utifrån förväntade återflöden.

Dan kommenterade avslutningsvis att representanter från Regeringskansliet har deltagit i alla dialoger där det har efterfrågats. Bland annat med sekreterarna i strukturfondspartnerskapen, förvaltande myndigheter och SKR. Han sa att dialogen och samverkan hittills har varit god och såg framemot att fortsätta i den andan.

Nästa möte

Kommande möten är

- 21 februari 2025,
- 23 maj 2025,
- 3 oktober 2025,
- 28 november 2025,
- 27 februari 2026 och
- 22 maj 2026.

Förslag på kommande agendapunkter finns i tidigare utskickad Powerpointpresentation. Utöver dessa är varsel och omställning en prioriterad punkt. *Regionföreträdarna* föreslog innovationsfrågor utifrån forskning och inkubationsarbete och att Vinnova och SISP bör bjudas in samt transportinfrastruktur, flygfrågor, drönare och länsplaner.